Anul XIV. Maiu 1924. Nr. 5.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ŞI MITROPOLIT **NICOLAE.**

CUPRINSUL:

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STR. MITROPOLIEI Nr. 32.

SIBIIU. — 1924.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE

„REVISTA TEOLOGICĂ"

:: :: Apare lunar :: ::
Abonamentul pe un an: 80 Lei.

REDACTOR: PROF. NICOLAE COLAN

Colaboratorii „Revistei Teologice":

Arhim. I. Scriban, (Bucureşti); *Dr. I. Mihălcescu,* prof. la facultatea teologică (Bucureşti); *Dim. I. Cornilescu,* (Bucureşti); *Greg. Pletosu,* protopresb. (Bistriţa); *Dr. G. Popovici,* protopresb. (Lugoj); *Dr. I. Stroia,* ases. cons. (Sibiiu); *I. Teculescu,* episcop mil. (Alba-Iulia); *V. Gan,* prot. (Offenbaia); *Dr. I. Lupaş,* profesor universitar (Cluj); Preot *Gr. Cristescu,* paroh (Craiova); *Al. Muntean,* protopresbiter (Tileagd); *Dr. Gh. Proca,* asesor consistorial (Sibiiu); *Dr. Gh. Ciuhandu,* asesor consistorial (Arad); *Lucian Triteanu,* episcop al Romanului. *Dr. A. Crăciunescu,* profesor seminarial (Sibiiu); *Dr. S. Dragomir,* profesor universitar (Cluj); *I. Beleuţă,* prof. sem. (Sibiiu); *Dr. D. Borcea,* protopop (Sălişte); *Petru E. Papp,* protopop (Beiuş) *Dr. Vasile Lazarescu,* profesor sem. (Sibiiu); *A. Popoviciu,* prof. (Sibiiu); *Tr. Scorobeţiu,* asesor consistorial (Sibiiu); Preot. *P. Moruşca,* dir. stat. (Sibiiu); *Iosif Trifa,* preot (Sibiiu); *Gh. Maior,* profesor de relig. (Sibiiu); Diacon *Dr. Gheorghe Comşa* (Bucureşti); *Aurel Papp,* preot (Socodor); *I. Popa,* preot (Sălişte); *E. Cioran,* preot (Răşinari) ş. a.

P. C. preoţi sunt rugaţi să însemneze pe cotorul mandatului, pe lângă comună şi protopopiatul căruia aparţin.

Anul XIV. Maiu 1924. Nr. 5.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 80 Lei. Pe o jumătate de an 40 Lei.
Un număr 8 Lei.

Concordatul cu Vaticanul.

S'ar păreà că guvernul ţării a epuisat toate problemele importante, de soluţionarea cărora atârnă consolidarea României înlăuntru şi prestigiul ei în afară. Altfel nu ne-am puteà dumerì de neobicinuita lui râvnă de a încheià cât mai grabnic un concordat cu Vaticanul.

Şi totuşi lucrurile stau tocmai dimpotrivă.

Căci banul nostru nu mai e paraleu, ci leu-parà; şcoala noastră nu mai e şcoală, pentrucă nu-s învăţători, iar ceice mai sunt, fug şi ei, ca să scape de mizeria în care i-a cufundat idololatria economiilor în ghilimele; ceilalţi slujbaşi ai ţării, când nu sunt mai mari ai depozitelor, îşi duc viaţa de pe o zi pe alta, în fericirea pe care le-a hărăzit-o de douăori «îmbunătăţita» curbă a domnului Lalescu; pensionarii sunt siliţi să cerşiască atunci când n'au bani albi adunaţi pentru zilele negre de astăzi, iar pentru studenţi adună «Universul». Orfanii ţării sunt goi, căci automobilele consumă prea multă benzină, iar văduvele se bucură când se pot adăposti într'un şopron, în care nu ploauă... când e vreme bună.

O, dar pomelnicul năcazurilor e prea lung! Ce are a face! Coute-que-coute: Trăiască concordatul!

*

Concordatul e un act politic. Prin escelenţă politic. El implică ideia puterii lumeşti a Vaticanului, supremaţia politică a papei. Ori, această ideie medievală, cu care operează încă — ce e drept — «Vicarul lui Hristos», e ştearsă de mult din codul dreptului internaţional, pentrucă o biserică lumească e o monstruoasă contradictio in adjecto şi una dintre marile minciuni cu care «urmaşii Sf. Petru» au pătat înţelesul cuvântului lui Hristos despre «o turmă şi un păstor».

Şi totuşi, concordate se mai încheie şi astăzi. E o concesie din partea statelor. Şi nu una dintre cele mai înţelepte.

Istoria ne dovedeşte îndeajuns, că Papalitatea n'a urmărit prin concordate decât nimicirea altor confesiuni şi supunerea altor state. Cu un cuvânt: Canosse — bisericeşti şi politice. Când statele — incluziv Austria — s'au convins de viclenia Vaticanului, s'au lăpădat de concordat. Acelaş lucru l-a făcut şi papa, când concordatul nu i-a mai fost pe plac (cazul papei Pascal II).

După astfel de experienţe, evident, chestia concordatului e o inutilă bătaie de cap, o pierdere de vreme şi de parale. Şi de parale, pentrucă dacă se va face legea, ea va trebui discutată şi votată. Discuţia va fi lungă şi elocvenţa sau tăcerea fiecărui parlamentar se plăteşte cu 500 de Lei la zi. Deci scump şi — nu face.

*

Toate bune, va zice cineva, dar biserica romano-catolică are un cap, mai mult sau mai puţin spiritual, iar statul român are cetăţeni de confesiune romano-catolică. Şi statul e dator să precizeze raportul acestora faţă de şeful lor. Fără îndoială. Statul a şi făcut-o — principial — în constituţia ţării şi o va face mai pe larg în legea cultelor. Dar această lege specială şi-o va da statul însuşi cu fireasca şi prevenitoarea consultare a şefilor bisericeşti din cuprinsul ţării, deci fără amestecul direct sau indirect al vr'unei autorităţi externe. Pentrucă statul stă pe punctul de vedere al propriei sale suveranităţi. Tot ce e dator să facă statul faţă de

şeful catolicilor de pretutindeni este cel mult: să-i aducă la cunoştinţă textul legii cultelor, pentru a-şi puteà exercità suveranitatea spirituală asupra credincioşilor săi în cadrul acestei legi. Căci orice altă suveranitate este exclusă. In nici un caz însă statul nostru nu este obligat să consulte pe papa în pregătirea constituţiei ţării, pentrucă acest gest de supremă deferenţă nu-l fac nici măcar statele ai căror credincioşi fiind catolici, cred în infailibilitatea papei.

Consecinţa logică a constatărilor de mai sus se poate sintetizà într'o dilemă fatală pentru aderenţii concordatului:

Concordatul peste constituţie e imposibil (pentrucă ştirbeşte suveranitatea statului); iar concordatul zidit pe temeliile constituţiei e un lucru de prisos (pentrucă stipulaţiile lui sunt cuprinse în legea specială a cultelor).

Impotriva concordatului s'au mai invocat la noi şi interese de ordin naţional. Şi cu toată dreptatea. Pentrucă dacă în alte ţări catolicismul a fost mai mult sau mai puţin internaţional, în vechea Ungarie catolicismul a fost de un pronunţat şovinism unguresc. Şi majoritatea credincioşilor catolici din România de azi o fac catolicii din Ungaria de ieri (Ardeal). Iar aceştia sunt incorigibili. Dovadă faimoasa pastorală de adio a episcopului Glattfelder şi tot aşà de faimosul testament al «fericitului episcop-conte Széchenyi». Dacă cineva prin asociaţie de idei îşi va aduce aminte şi de numele nunţiului Marmaggi — cu atât mai bine. In schimb eu îl rog să nu-şi uite în nici un caz de Incoronare...

Fraţii noştri uniţi fac apologia concordatului. Aşà cum o ştiu şi-aşà cum o pot. I. P. S. Sa mitropolitul Blajului a declarat că în această chestiune biserica I. P. S. Sale e solidară cu biserica Arhiepiscopului Mailat — tot «de Alba-Iulia».

Declaraţia I. P. S. Sale nu ne surprinde pentrucă noi am constatat cu durere în repeţite rânduri, că biserica unită a intrat mai de mult în orbita solidarismului catolic: dovadă

«șpalirul» și mătăniile ce i s'au făcut la Blaj nunțiului Marmaggi și atitudinea ierarhilor uniți la Incoronarea dela Alba-Iulia. Un singur caz de desolidarizare față de catolicii de marcă cunoaște istoria mai recentă: Când ierarhii greco-catolici au primit «cu mare bucurie» înscrierea în constituția țării a întâietății bisericii unite.

Aceste fapte desmint în chipul cel mai categoric «rațiunea» solidarității catolice, după care frații noștri uniți ar căutà să tempereze sentimentele catolicilor de altă nație și să le canalizeze în direcția intereselor superioare ale statului român.

*

In decursul expunerilor noastre făcusem constatarea că statul, pornind dela ideia suveranității sale, nu e obligat să consulte autorități externe, atunci când el își croiește legile sale de organizație internă. Dacă totuși față de papa vrea să arete o condescendență, o poate face; și o poate face cu atât mai mult, cu cât nu tratează dela egal la egal, ci consultă numai, rezervându-și dreptul de a primi și iscălì numai ceeace e în desăvârșită conformitate cu principiul suveranității sale. O fi, dar prin acest procedeu extrem de curtenitor statul riscă să cadă în capcană. Istoria bisericii apusene e o dovadă suficientă, că statele au pierdut totdeauna prin concordate, iar Vaticanul a câștigat totdeauna. Țăranul nostru, când zice «politică», clatină din cap și trage cu ochiul... Eu m'am deprins să fac acelaș gest când zic: diplomație iezuită. Apoi dacă nu sântem în stare să desprindem învățămintele trecutului — chiar când acesta este al altuia — la ce păcatele mai învățăm istorie?

Astfel stând lucrurile, oricât ne-am dat silința, nu ne-am putut dumirì de rostul grijniciei pe care-o cheltuiește guvernul nostru cu tratativele pentru încheierea concordatului și totdeauna am avut penibila impresie că «S(t)atul arde și cârmuirea se piaptănă». N. Colan.

Înapoi, la apostolie!
sau
Portiţele canonice ale Statutului Organic.

P. Sf. Domnule Episcop,
Venerat Consistor!

«Nu este cu plăcere nouă, ca lăsând cuvântul lui Dumnezeu, să slugim meselor... noi întru rugăciune şi în slujba cuvântului ne vom zăbovì». *Fapt. Apost.* VI. 2. şi 4.

Primind spre referare concluzele Nr. 64 şi 65 ale Sinodului eparhial din 1922, am onoarea să Vă fac expunerile şi propunerile ce vor urmà mai jos.

Pornesc dela premisele: Nici actuala noastră *organizaţie bisericească nu este cea mai desăvârşită*, spre a răspunde tuturor necesităţilor, pe cari ar trebuì să le satisfacă biserica noastră, ca aşezământ Dumnezeesc între oameni, pentru luminarea şi sfinţirea lor. Nici *aparatul administrativ-bisericesc*, cum îl avem înactivat pe bazele Statutului organic dela 1868, nu este destul de desvoltat, spre a răspunde mai ales misiunei *didactice* a Bisericii. Nici *cadrele şi felul* îngust şi restrâns, *în care funcţionează* actualul nostru aparat administrativ, nu sunt deplin mulţumitoare pentru a satisface exigenţelor vieţii *bisericeşti şi sufleteşti* ale vremurilor schimbate de azi şi din viitor. Nici măsurile pentru un *control* ce se cere în viaţa oricărui organism social-administrativ, în felul cum se face la noi controlul, nu sunt suficiente pentru a îndreptà scăderile existente şi a creià mereu stimulii necesari de activitate potenţată a actualelor organe din cuprinsul vieţii noastre bisericeşti-statutare. Şi, mai mult decât toate aceste lipsuri, trebue să subliniem *lipsa unei discipline, în viaţa Bisericii* cât şi în viaţa religioasă-morală, individuală a credincioşilor înşişi. *Călăuzirea sufletelor*, care ar fi să se facă prin o păstorire sistematică, menajată din centrele episcopale, — purtarea de grije sufletească de institutele corecţionale (penitenciare) şi de spitale şi azile şi alte aşezăminte filantropice (pe cari nici nu le avem), a rămas în afară de sfera preocupaţiilor noastre «statutare» şi există pentru noi numai când avem exibite.

Desvoltarea mai deaproape a acestor premise ar reclamà volume întregi, şi nu poate fi în intenţia mea şi nici în interesul cauzei să Vă obosesc cu detailuri, ci numai să Vă arăt în raport cu aceste lipsuri, în termini generali: cari sunt *lucrurile cele mai arzătoare, cari pot fi înfăptuite* şi se cer a fi realizate cât mai de grabă în eparhia Aradului, ca şi în alte eparhii.

Biserica Creştină peste tot, deci şi Biserica noastră ort. română, are *o dogmă*, în sensul căreia Biserica trebue să împlinească următoarele trei misiuni: de a *învăţà* prin predicarea Cuvântului lui Dumnezeu, pentru a aveà fii credincioşi; de a *sfinţì* pe credincioşii ce-i are prin desăvârşirea tainelor şi a celorlalte ierurgii; şi de a-i *călăuzì* sau guvernà cătră scopul fericirii în aceasta lume şi în cea viitoare.

Când ne-am reorganizat bisericeşte pe baza Statutului Organic, s'a perdut din vedere organizarea mai deaproape a misiunei didactice şi sfinţitoare a Bisericii noastre, şi grija de căpetenie s'a pus pe *constituţionalizarea actelor de regim* sau de guvernământ bisericesc şi de administraţie bisericească. S'a perdut din vedere vechea organizaţie *catedrală* a Bisericii Răsăritului, care este codificată în special şi pentru Biserica Românească în *Pravila Târgovişteană*.

Organizaţia aceasta, aşà zis catedrală, incadrà în sine toate aceste trei misiuni specifice ale Bisericii, organizaţie prin care, oareşcum, se încopciau toate trele în una şi inseparabilă misiune a Bisericii. Dar dela inactivarea Statutului Organic, viaţa noastră bisericească s'a desvoltat *unilateral*, adecă în direcţia regimului constituţional-administrativ, *iar misiunea didactică şi sfinţitoare a Bisericii a fost lăsată să-şi facă cursul mai mult în voia întâmplării decât cu concursul diregiuitor al autorităţii bisericeşti.*

Organele constituţionale ale Bisericii, cât şi membrii episcopatului nostru de până acì au interpretat aceasta misiune didactică şi sfinţitoare a Bisericii cu un «nolli me tangere», ce revine în excluziva competenţă a Episcopilor şi a Episcopatului în colectiv. Iar Episcopii şi Episcopatul, în loc de a cârmuì sistematic şi de a desvoltà această parte a misiunei şi a vieţii bisericeşti sub regimul incontestabil al canoanelor, s'au perdut

aproape cu desăvârşire în mijlocul îndatoririlor administrative, văzând în factorii constituţionali mai mult rivali de putere ierarhică, rău înţeleasă în constituţie, decât factori ajutători ai însuşi Episcopatului.

Pe lângă aceste scăderi de ordin constituţional, am avut noi parte şi de alte două mari scăderi în viaţa noastră bisericească: una de concepţie, alta de natură tehnică.

Ne-am lăsat adecă stăpâniţi, cu întreg aparatul vieţii bisericeşti, de *concepţia materialistă* (de a confundà esenţa şi scopurile spirituale ale bisericii cu averea bisericii, lucrându-se mai mult pentru câştigare de averi bisericeşti decât pentru păstrarea şi mântuirea sufletelor). Iar ceealaltă scădere ni-a fost, că, deviând odată, în parte, dela dogma despre misiunea spirituală a Bisericii, am căzut în *robia unui formalism şi birocratism* orb şi sterp, care rareori se întâmplă să vadă sau să producă ceva decât foarte puţin bun sub raportul spiritual.

Cu altfel de conducători bisericeşti, mai versaţi în cunoaşterea tainelor lui Dumnezeu şi ale sufletului omenesc, sunt deplin convins, că şi în cadrele vieţii statutare-bisericeşti nu numai că n'am fi căzut în actuala noastră robie babilonică, ci am fi nimerit să ne alegem alte cărări mai norocoase, decât acelea pe cari mergem mai ales de vre-o 40 de ani încoaci.

O zic aceasta, pentrucă însuşi *Statutul Organic are nişte portiţe*, care duc în spre rezolvirea problemei spirituale-morale a bisericii; nişte portiţe, al căror prag însă chiriarhii noştri de pe vremuri şi organele statutare le-au călcat prea rar.

Mă voiu străduì, mai întâi, să înfăţişez raportul dintre misiunea didactică şi sfinţitoare a Bisericii şi dintre acele portiţe ale Statutului Organic. Apoi voiu căutà să proiectez în contururi generale, ceea ce cred de absolut necesar pentru complectarea — în sens spiritualizant — a aparatului nostru administrativ bisericesc. Voiu trece apoi mai departe, proiectând nişte măsuri potrivite pentru reînvierea disciplinei în biserică, privindu-o pe aceasta ca pe-o colectivitate sau organism colectiv cât şi sub raportul individual, al credincioşilor. După aceea voiu căutà să înfăţişez o minimală, dar absolut necesară complectare a aparatului nostru administrativ, raportându-mă, de încheere, la purificarea concepţiei noastre administrative.

A. In partea canonică-spirituală.

I. Cărări nouă de umblat în viaţa noastră constituţională-bisericească.

1. Diregătoria didactică şi sfinţitoare a Bisericii, pe care are Ierarhia a o împlinì, nu se indică precis în Statut, cine şi cum s'o îndeplinească. Ea a rămas, incontestabil şi exclusiv, în atribuţia Episcopatului şi în a organelor sale delegate, cari sunt membrii ierarhiei inferioare.

In această materie, Statutul Organic ne spune numai atâta, că (§ 85) în eparhie «episcopul, în înţelesul canoanelor necurmat este dator a lucrà, mijlocit (prin clerul pastoral) şi nemijlocit, pentru religiositatea şi luminarea preoţimii şi a poporului». Iar în atribuţia Sinodului episcopesc (§ 174 pct. 3) s'a lăsat cam acelaş lucru.

La noi însă, dela 1868 încoaci, de când ne pasionează în biserică problema constituţională şi ceea a unei administraţii de scrisori, s'a perdut interesul pentru problema sufletească a Bisericii. In concret: Episcopatul şi Ierarhia inferioară predică foarte puţin.

La catedralele episcopeşti de odinioară predicau regulat episcopii, deşì aveau, ei singuri, şi grija cârmuirii episcopiilor lor. Ei mai aveau câte un explicator de psaltire, altul de apostol, al treilea de evanghelie, chiar şi în eparhie se trimeteau predicatori ocazionali dela episcopie lucru — ce a reînviat de pildă în biserica grecească, în forma de predicatori ambulanţi. Pe lângă un atare serviciu predicatorial, episcopiile mai aveau şi câte un predicator catedral, care predicà în locul episcopului uneori şi aveà loc de şedere în biserică imediat lângă episcopul. Atâta importanţă se dădeà atunci predicării în biserica ortodoxă.

Iar la noi, astăzi? Amvoanele catedralelor sunt mute. Episcopii nu ajung de grija cârmuirii eparhiilor să mai şi predice. Cele două pastorale la an, de sărbători, cum se obişnueşte la noi (mai nainte vreme erà şi de Anul-nou), şi cele câteva cuvântări de pe la vizitaţiile canonice nu epuisează misiunea didactică a episcopilor noştri.

Şi tot astfel, dacă amvoanele celelalte din eparhie sufăr de acelaş defect, scăderea sau vina poate fi atribuită şi împrejurării, că este desorganizată predicarea cuvântului la însaşi bisericile catedrale.

a) Răul trebue deci vindecat din rădăcină. Bisericile catedrale, cari sunt «radix et matrix» — rădăcina şi mama — bisericilor provinciale, trebuesc înzestrate cu organe de predicare, cel puţin cu un predicator catedral.

Când Domnul Hristos a încredinţat apostolilor — prin urmare şi urmaşilor lor mari şi mici — episcopilor şi ierarhiei inferioare — întreita sa misiune, a pus drept temelie şi premisă principală tocmai diregătoria predicatorială. Pe aceasta a întemeiat diregătoria preoţească de a sfinţi, iar diregătoriei de cârmuire i-a pus premisele învăţării şi ale sfinţirii.

E vremea să ne întoarcem la porunca dogmelor şi a tradiţiilor vechi, cari sunt mai sfinte şi ne dau mai multă garanţie de luminare şi progres decât filosofumenele noastre moderne de paragrafism şi birocratism, şi să dăm viaţă predicei.

Când buna pildă a predicării va străluci la catedralele noastre[1], ea va creià stimuli şi pentru amvoanele din provincie. Dar până să ajungem a da o nouă viaţă amvoanelor catedrale, nu avem dreptul de a mustrà pe nimeni pentru necercetarea bisericilor catedrale, şi nici de a cere socoteală disciplinară clerului pastoral pentru nepredicare.

Predicatorul catedralei, când l-am aveà într'un om superior ca fond moral şi ca pregătiri, ar puteà să fie — împreună sau alăturea de episcopul locului — organul cârmuitor al activităţii predicătoriale a clerului pastoral.

b) Pentru vremi prielnice ne-am puteà gândì la înjghebarea unui complect serviciu didactic sau predicatorial în jurul catedrelor episcopale dela fiecare eparhie.

In cadrele acestui serviciu ar puteà fi luaţi în combinaţie: ***predicatorii ambulanţi***, cu atribuţiunea şi mai specială de preoţi misionari, cari să cutreiere neîncetat eparhia, viind în sprijinul preoţimii pastorale din locurile sau regiunile infectate de sectarism sau atăcate de alte confesiuni.

---

[1] In Catedrala din Sibiiu se predică regulat în fiecare Duminecă şi zi de sărbătoare. *Nota Red.*

Alte confesiuni, găsindu-se în mai prielnice condiţii decât noi, se angajază să predice cuvântul lui Dumnezeu peste ţări şi mări, şi intreţin un serviciu misionar extern. Noi, dacă deocamdată nu suntem în „starea de a ne gândì măcar la o atare propagare a cuvântului, trebue cu atât mai vârtos să ne concentrăm forţele pentru înjghebarea cât mai repede a serviciului misionar intern, cu mijloacele morale şi materiale de cari dispunem.

In cadrele acestui serviciu, va trebuì să purtăm o alta şi mai bună grijă de sufletele credincioşilor noştri de prin parohii — păstorirea propriu zisă. Această păstorire va trebuì întinsă şi peste aşezămintele filantropice (azile, spitale), apoi cele corecţionale (penitenciarele) şi chiar şi grija sufletească de armată.

In casa noastră, care e ţara Românească, avem mai multe datorii de împlinit, decât în trecut; între aceste, locul cel mai de frunte îl ţine, poate, tocmai evanghelizarea credincioşilor, fără de care nu vom aveà cui să împărtăşim Tainele lui Dumnezeu şi binecuvântările Bisericii, şi nici pe cine să mai guvernăm.

Alăturea de diregătoria didactică a Bisericii, trebue să punem între precauţiile noastre de frunte:

2. Diregătoria sfinţitoare.

Această diregătorie a Bisericii a rămas în afară de sfera preocupaţiilor legiferatorilor Statutului Organic şi tot astfel în afară şi de preocupările sistematice şi consecvente ale regimelor noastre eparhiale.

S'au ridicat biserici şi s'au sfinţit preoţi, ce e drept, pentru perpetuarea acestei diregătorii lăsate de Domnul Hristos. Dar ne-am ales cu multe alte scăderi sub raportul disciplinei liturgice.

În întreaga noastră mitropolie nu avem o singură biserică catedrală, care să-şi aibă pe slugitorii săi proprii: predicatori şi liturgisitori şi cântăreţi şi coruri proprii ale catedralei [1], spre a aveà şi în această privinţă un cler şi o slugire liturgică de model.

Nu le avem pe toate acestea, pentrucă ni s'a întunecat conştiinţa despre această veche tradiţie de organizare catedrală, care stăteà la temelia apostoliei didactice şi sacramentale şi la

[1] Catedrala din Sibiiu are cor propriu. *Nota Red.*

temelia regimului administrativ bisericesc, organizaţie ce s'a perdut din vedere la codificarea Statutului Organic şi nici nu am fi avut mijloace în trecut pentru punerea ei în aplicare.

a) Azi în vremuri schimbate spre binele nostru, trebue să ne gândim a aşezà pe baze mai largi activitatea sfinţitoare a bisericii: Să ne organizăm catedralele, cum indicai mai sus.

b) Şi până să ajungem la o organizare ideală a catedralelor, va trebuì să se ţină bună rânduială canonică-liturgică măcar în capelele din reşedinţele episcopale.

Ele să aibă preoţi stabili, fiecare capelă măcar câte unul.

Capelele acestea, de regulă sunt închinate hramului episcopiei, ca de pildă la noi Sfinţilor Arhistrategi Mihail şi Gavriil.

În aceste capele, în lipsă de preoţi permanenţi, se fac slugiri de sf. liturgie numai cu prilejul hirotoniilor, cari nu totdeauna ajung să se facă în intervalul de 40 zile. Şi astfel, în lipsă de preot stabil care să slugească la ele regulat, se violează o regulă canonică de ordin liturgic[1], care prevede necesitatea de a se sfinţi din nou acel altar, la care nu s'a liturgisit sub o durată de 40 zile.

De altfel, la asemenea altare propriu zis catedrale — aş îndrăznì s'o spun — s'ar cere să se facă sf. liturgie cât mai de multeori de către Episcopul locului, care să se roage pentru bunăstarea eparhioţilor săi; iar cât nu ar ajunge să facă acest lucru, s'ar cuvenì să liturgisească preotul stabil al acelei capele, pentruca Episcopul zilnic ascultând sf. liturgie, să fie mereu în legătură spirituală cu Stăpânul ceresc, dela care îşi are misiunea de suprem Învăţător, Preot şi Cârmuitor de suflete.

Cunosc un caz din mitropolia noastră (Oradea-mare), unde cel puţin în Dumineci şi sărbători se face sf. liturgie la capela episcopească, din partea preoţilor din gremiul eparhiei, cari şi altfel — ca la noi, la Arad — în lipsa unei biserici excluziv catedrale şi a înseş organizaţiei catedrale — sunt cei mai potriviţi pentru săvârşirea alternativă a serviciilor din capelă.

La noi adecă am ajuns până la atâta nesocotire a ideii de organizaţie catedrală şi a capelei episcopale, încât capela aceasta nu este trecută nici măcar în registrul altarelor sfinţite ale eparhiei, necum să se ţină în ea cuvenitul serviciu solemn, cerut

[1] Pravila Târgovişteană, cap 136.

de rânduielile tipiconale în ziua Hramului ei, care este şi Hramul eparhiei.

Ce prilej înălţător şi edificător de suflete nu ne-ar da, de pildă, prăznuirea Hramului Eparhiei, dacă aceea s'ar face an de an?! Dacă la sf. Mănăstire H.-Bodrog gravitează atâta lume la hramul de Sf. Mărie, ce manifestaţii religioase, puternice şi edificătoare de suflete, nu s'ar puteà ticluì cu prilejul hramului Diecezei?!

c) Aşezămintele filantropice, corecţionale; şcoalele mai de seamă (în special seminarele) etc. încă ar trebuì să-şi aibă altarele sau capelele lor.

Aşezămintele filantropice (spitale, azile) şi corecţionale (temniţele) dădeau un obiect de seamă în preocupările Bisericii vechi creştine. Chiar Biserica ort. veche s'a afirmat ca urzitoare şi susţinătoare de spitale, şi ca purtătoare de grije de bătrâni neputincioşi, văduve, orfani; ea aveà chiar un funcţionar propriu, un fel de advocat al văduvelor, orfanilor şi al altor năpăstuiţi din partea diregătorilor publici.

Aşi puteà zice, că alăturea de puterea predicării şi a sfinţirii credincioşilor prin darurile de sus — tocmai acest pronunţat sentiment de umanitarism al vechii Biserici creştine a fost unul din factorii de seamă, cari au dat dovadă superiorităţii Creştinismului şi i-a pregătit calea de lăţire şi de triumf în lume.

Şi noi, deci, dacă vrem o altă afirmare a Bisericii, trebue să ne încopciem de vechea tradiţie a purtării de grije de creştinii nevoiaşi, dacă nu tocmai în largile cadre ale vechei filantropii creştine — pentru care nu avem mijloace materiale — măcar în cadre mai restrânse. Aceste cadre mai restrânse sunt de pildă: îngrijirea cu predicarea cuvântului şi cu slugirea celor sfinte, de credincioşii noştri de prin spitale, azile şi penitenciare, cari nu odată — când n'avem preoţii noştri la ei — se servesc de preoţii altor confesiuni.

Iată, pentruce ceream, în sesiunea sinodală trecută (protocolul sinodal al diecezei Aradului concluz Nr. 28 c.) conscrierea atăror aşezăminte şi a credincioşilor noştri din ele şi îngrijirea sufletească de aceşti nenorociţi. Acum, de când m'am angajat benevol ca preot la penitenciarul dela tribunalul din Arad, am câştigat o sumă de experienţe preţioase, cari confirmă necesitatea de

a ne îngriji de atari nenorociţi. Experienţelor acestora le voiu da expresiune altădată, într'un eventual proiect separat pentru organizarea serviciului preoţesc la penitenciare [1].

Pornirea aceasta, cum aflu, se trezeşte, răzleaţă, în Biserica noastră. De pildă, la iniţiativa particulară a protopopului Petru E. Papp din Beiuş, s'a făcut rost de întocmirea unei capele la spitalul din comuna Beiuş, unde se săvârşeşte sf. liturgie în fiecare Marţi de peste săptămână [2]. Asesorii consistoriali şi referenţi ai Consistorului din Oradea-mare, dupăcum îmi spuneà Prea Sfinţitul de acolo, dejà se perondează la servicii pe la spitalul şi temniţa din acel oraş.

Trebue deci, să ne gândim, ca munca aceasta, răsleaţă până acum, să fie organizată din partea înseşi centrelor noastre ierarhice, conscriindu-se institutele de felul arătat şi credincioşii din ele şi dându-li-se preoţi şi altare în regulă, pentru mângăierea şi întărirea celor bolnavi trupeşte, pentru învăţarea şi îndreptarea celor bolnavi sufleteşte şi întemniţaţi.

Cer deci: *altare în regulă şi preoţi pentru spitale, azile şi temniţele* din eparhie, din data ce se va fi făcut conscrierea institutelor şi credincioşilor din ele. Cer acest lucru deoarece în această privinţă am rămas iarăşi, în urma altor confesiuni. De pildă la penitenciarul din Arad n'avem altar adjustat pentru sf. liturgie [3], dar romano-catolicii au. La spitalul judeţan din Arad, noi nu avem nici altar, nici preot în funcţiune; latinii însă au, şi episcopul Iuliu Glattfelder şi-a vizitat, nu tocmai de mult, şi capela, precum şi pe credincioşii săi din spital.

Am puteà învăţà şi din aceasta ceva. Şi ar fi de dorit, ca dacă iniţiativa oficialităţilor nu poate duce chestiunea la sfârşitul dorit, s'o iee particularii cari au inimă.

Funcţiunile aceste, pentru a căror inactivare la noi am insistat mai sus cu gândul de a ni se adaptà biserica la minimalul datoriilor sale nouă ca aşezământ didactic şi sfinţitor, — e prea adevărat că aparţin domeniului spiritual-economic. Ele se

[1] Vezi: Biserica Ort. Română, Bucureşti, N. 9 (507), Iunie 1923: «Pentru cei robiţi şi pentru mântuirea lor».

[2] Acelaş lucru-l face la penitenciarul din Sibiiu părintele P. Moruşca. *Nota Red.*

[3] Va fi în curând. Cele necesare se adună. O parte din obiecte le dă Ven. Consistor; altele sunt adunate din dăruiri dela On. Minister al Cultelor şi prin colectă.

întemeiază pe porunci bisericeşti izvorâte din dogme inalterabile ale Bisericii universale creştine. Şi astfel, ni s'ar puteà răspunde, nouă celor din ierarhia inferioară, precum şi organelor constituţionale: Nu e dreptul şi datoria voastră să vă îngrijiţi de asemenea lucruri de ordin canonic.

Membrii ierarhiei inferioare, precum şi organele constituţionale bisericeşti, însă, au un drept la un cuvânt de spus în asemenea chestiuni, cari privesc nu numai o abstracţiune dogmatită, ci şi însaşi viaţa bisericii şi a creştinilor. Prin urmare chiar şi creştinii simpli, când ar ajunge la cunoştinţa acestor necesităţi, încă ar aveà un indubitabil drept să ceară înbunătăţiri cuvenite dela Biserică, în totalitatea ei ori ca Episcopat.

Anumite organe constituţionale statutare au, chiar în literă însăşi a Statului, un temeiu de drept şi chiar un obligament de a interveni, pentruca instituţiuni nouă bisericeşti chiar şi din domeniul spiritual-canonic — ca serviciile ce le ceream mai sus — să fie chemate la fiinţă.

E vorba, între altele, de dispoziţiile din punctul 12 al §-ului 96 din Statutul Organic, care tocmai impune Sinodului eparhial datoria de a se ocupà şi de unele canoane şi de *efectuirea* unor instituţiuni bisericeşti; chiar şi dacă acelea nu cad în sfera propriu zisă a vieţii constituţionale de azi.

După aceasta întreb eu: *De cari* alte canoane poate fi vorba aici, în Statutul Organic, dacă nu tocmai de acelea cari se refer la instituţiunile şi organele didactice şi sfinţitoare, lăsate în afară de litera dispozitivă a Statutului?!

Prin urmare nu se poate contestà nici datoria şi nici competinţa Sinodului eparhial, de a cere inactivarea acelor instituţiuni canonice şi instituţiuni bisericeşti, pe cari — ca pe cele mai importante şi urgente şi absolut indispensabile — le-am semnalat mai sus, şi prin cari ar fi să transpire atât de împedecată viaţă didactică şi sfinţitoare a Bisericii noastre?!

3. O a doua portiţă canonică a Statutului Organic este aceea, care se deschide în spre disciplina bisericească, în cler şi popor deopotrivă. După pct. 7 din §. 96 al Statutului Organic Sinodul eparhial este în drept — iar dreptul acesta, zic eu, involvă şi un *obligament* — de a luà măsuri pentru disciplinarea preoţimii, şi a «poporului eparhial».

Senatelor bisericeşti ale Consistoarelor eparhiale încă li s'a rezervat această datorie disciplinară, de a judecà «excesele preoţimei şi ale poporului», ce privesc datorinţele lor bisericeşti (St. Org. §. 121 pct. 2 şi pct. 9).

O jurisdicţie disciplinară s'a lăsat, şi încă împreunată în mod categoric cu dreptul de a pedepsì, chiar şi comitetelor parohiale, pentru cari e provăzut în Statut (§. 23 pct. 13) să ceară şi concursul disciplinar al protopopului şi al Episcopului.

Prin urmare, în Statutul Organic avem asigurată pe cale constituţională-organică posibilitatea disciplinară, prin a cărei mijlocire să fi putut angajà însaşi constituţia noastră parohială, dimpreună cu episcopii eparhiali şi cu Consistoarele eparhiale, la opera de desrădăcinare a datinelor stângace şi a desfrânării şi de «restaurarea religiosităţii şi moralităţii» în popor.

Dar încă pe portiţa aceasta n'a umblat nimeni, cu ştirea mea, de când avem Statut Organic. Ceeace nu s'a făcut însă, până acum în această privinţă, trebue să se facă necondiţionat de acì înainte. Despre această necesitate, de a pune adecă constituţia noastră în serviciul moralizării, am scris în revista Sf-lui Sinod din Bucureşti[1]. Nu mai reproduc deci motivele de acolo, ci mă restrâng a accentuà, că această concepţie se întemeiază tocmai pe o pildă biblică din Corint, pe motivele din vechea istorie bisericească şi chiar pe proiectul original de Statut al mitropolitului Şaguna. Deci trebue să ne familiarizăm şi cu ideea, de a inactivà un oarecare regim disciplinar, constituţional şi moral măcar de acì încolo.

Noi avem norme disciplinare, pentru Episcopi şi călugări în canoanele disciplinare, pentru preoţimea de mir şi pentru funcţionarii bisericeşti în Regulamentul disciplinar votat de Congres; şi numai pentru «poporul suveran» nu avem nici o normă disciplinară, provenită dela factorii legislativi ai Bisericii, nici dela Congres, nici dela sinoade, şi nici măcar dela episcopat, ale căruia puteri disciplinare nu au încetat acolo şi când organele nouă constituţionale legislative au omis de a legiferà măsuri disciplinare.

Măsura aceasta ce o propun, de a manuà o disciplină şi la adresa credincioşilor, nu trebue să ne pună pe griji. Nu, deoa-

[1] *Biserica Ort. Rom.*, seria II, an. 40, nr. 12 pe Sept. 1922, pag. 888—93.

rece nici nu mă gândesc la vr'o inchiziţie, nici măcar la vechia disciplină penitencială[1], ci mă gândesc simplu, la un minimal interes moral şi chiar de ordine externă de a pune zăgaz unor anumite scandale, şi de a înlătură dela rosturi de viaţă constituţională şi de a-i supune unui regim disciplinar local, în satul său, pe elementele notoric destrăbălate. Avem atari elemente, cari sunt păcătoşi publici şi notorici şi gravi, cari numai cangrenează viaţa celorlalţi creştini. Unii de aceştia, uneori, ajung prin comitete parohiale şi mai sus în viaţa noastră constituţională, şi dacă nu-s excepţionaţi în circumscripţia unde au fost aleşi, Consistorul nu poate din oficiu, cum ar trebuì, să-i scoată din lista comitetului şi nici măcar din a Sinodului parohial.

P. Sf. Episcop Vartolomei dela R.-Vâlcea, într'un referat al său cătră Sf. Sinod în chestiunea sectarilor, vorbeà tocmai despre pornirea aceasta de purificare, care este un *pretext* şi un motiv al celor ce devin sectari, când se desfac din sinul Bisericii, — o imputare ce se face Bisericii noastre, că tolerează destrăbălarea şi lipsa de disciplină în massa credincioşilor. P. S. Sa ajunge la concluzia, că Biserica noastră încă trebue să recurgă la anumite măsuri disciplinare faţă de fii săi proprii[2].

Sunt pe deplin convins, că măsurile ce s'ar luà şi în Biserică cu tendinţa de a izolà elementele rele, ar aveà un efect bun şi că atari măsuri ar fi salutate tocmai cu complăcere din partea însuşi a poporului credincios.

N'ar trebuì deci, altceva de făcut, decât ca:

a) Sinodul eparhial să enunţe, în temeiul autorizaţiilor sale legislative eparhiale asigurate prin pct. 7 din § 96 al Stat. Org., că şi poporul credincios este supus disciplinei şi e făcut răspunzător pentru devierile sale notorice şi mai grave, fie ele săvârşite în viaţa particulară ori constituţională.

b) Sinodul eparhial ar mai puteà enunţà, că de ex. ceice produc scandale în constituţia bisericească, ori sunt vinovaţi notorici de delicte morale (ca ucigaşi, beţivi, înşelători etc.) ori

[1] Nu mă gândesc la ea, deşi disciplina aceasta îşi aveà un rit special, de împăcare cu Biserica, ce s'a păstrat în Liturghierul-molitvelnic al mitr. Dosoftei din Moldova, — deci am aveà de a face, poate, cu o *tradiţie românească !*

[2] *Bis. Ort. Rom.*, ser. II, an. 40, pag. 129 şi 131.

sunt judecaţi pentru oarecari crime sau delicte din partea autorităţilor justiţiei civile, sau ceice fac parte din vr'o societate osândită de biserică [1] au să fie excluşi din corporaţiile bisericeşti şi au să treacă în judecată bisericească.

c) Drept urmare a acestei concepţii, Sinodul eparhial ar enunţà îndatorirea comitetelor parohiale şi a Consistoarelor eparhiale, de a da viaţă măsurilor disciplinare, codificate în pct. 13 al §-lui 23 şi în pctele 2 şi 9 ale §-ului 121 din statut cari sunt dispoziţii în vigoare şi azi.

d) S'ar puteà şi ar trebuì, spre acest scop, ca Sinodul eparhial să învite Consistorul eparhial, a-i prezentà un proiect de regulament în această privinţă. In regulament ar trebuì să se prevadă, că exercitarea acestei jurisdicţii disciplinare, începută la comitetul parohial, ajunge până la Consistorul eparhial — în viitoarea constituţie unitară bisericească până la Consistorul spiritual sau Tribunalul eparhiei.

Mie mi se pare, că o asemenea practică disciplinară ar fi deplin justificată prin următoarele momente din viaţa bisericească din trecut: cazul disciplinar al Corinteanului sodomit exclus de comunitate la porunca Sf-lui Pavel; cazul din vremea Sfântului Ciprian, care, la Sinoadele sale în care admiteà şi mireni, judecà şi pe mireni pentru abaterile lor dela credinţă; — şi am puteà invocà şi concepţia mitropolitului Şaguna, pe care am desfăşurat-o [2], din proiectul său de Statut Organic.

(Urmează). **Dr. Gh. Ciuhandu,** asesor consist., Arad.

Vicontele Alban.

Truditii.

Intr'una din zile, admiram frumseţea unui mare oraş, european. Eram isbit mai ales de măreţia monumentelor sale, de mulţimea caselor, ce înoată în lux şi bogăţie, de strălucirea magazinelor sale şi de minunile, pe care civilizaţia modernă ţi le îmbià la tot pasul.

---

[1] Vezi şi alte precizări în art. meu din «Bis. Ort. Rom.» loc citat, pag. 890.

[2] Bis. Ort Rom., l. c., pag. 889 şi urm.

Şi mă miram iarăş de faptul, că n'am întâlnit pe străzi nici cerşetori şi nici oameni săraci.

— Fericit oraşul acesta, spuneam Prea Sfinţitului Episcop, în care meşteşugul a putut să uşureze mizeriile omeneşti şi să şteargă urmele tristei sărăcii.

— Fiul meu, mi-a răspuns el, adu-ţi aminte de ceeace am văzut prin diferite azile; şi nu uità, că jumătate din populaţia aceasta, care-ţi pare aşà de înfloritoare, e nevoită să alerge la ajutorul carităţii creştine. Dacă sărăcimea cerşetoare nu ne supără privirea, ieşind pe străzi, asta se datoreşte faptului, că ea e aspru condamnată să sufere ascunsă, în tăcere. După cum sub măreţele mauzolee se găsesc numai cadavre, tot aşà sub acest oraş minunat cu hoteluri luxoase, cu străzi curate şi largi, cu magazine strălucitoare, unde mişcarea, bucuria, belşugul şi luxul sticlesc din toate părţile, există un oraş subteran, pe care îl locueşte mizeria suferindă, ruşinoasă şi stricată. Du-te şi vezi aceste locuinţe întunecoase înainte de deschiderea atelierelor şi apoi vino iarăş să le vezi şi după întoarcerea dela muncă! Atunci vei înmărmurì, dragul meu, de deosebirea ce prezintă aceste două cetăţi. Precum lumea nu ştie, că ochii regilor pot să aibă lacrămi, tot aşà nu ştie că marginile acestor oraşe, aşà de minunate la vedere, pot să închidă în ele mizerii tăcute şi gemete ascunse.

Isbit de aceste cuvinte, azidimineaţă m'am sculat înainte de răsăritul soarelui şi am colindat — întovărăşit de un prietin al celor săraci — multe din aceste colţuri, unde sufăr atâtea făpturi omeneşti. Episcopul îmi încredinţase multe ajutoare de împărţit...

*
* *

In aceste pivniţi umede şi întunecoase (căci nu poţi numì altfel aceste locuinţe, destinate cu toate astea pentru fiinţe omeneşti) intri printr'un fel de scară dreaptă şi strâmtă. Abià poţi sta în picioare, fără să te îndoi. Pământul gol serveşte de duşumeà. Lumina vine prin nişte ferestruici pe jumătate închise. Un pat de scânduri

acoperit cu o rogojină, o masă schioapă, nişte scăunele vechi, câte odată şi o sobă de fier, ăsta e tot mobilierul nenorocitei familii. Aceeaşi haină, adesea şi aceeaşi cămaşe, acoperă pe aceşti sărmani mai tot timpul. Abià au câteva lemne în timpul iernei. Hrana lor se compune din câteva alimente şi sunt fericiţi, dacă vre-odată îşi stâmpără şi ei foamea cum trebue.

In timp ce noi coboram în aceste locuinţe triste, locuitorii lor se sculau în grabă — pe 'ntunerec — ca să se ducă la diferitele ateliere, ce le exploatează mizeria şi braţele lor. Acasă nu rămâneà decât un bătrân infirm şi copilul, care nu aveà braţe destul de tari, spre a fi pus la muncă. Văzând feţele palide, scofâlcite şi istovite ale acestor nenorociţi, ai fi crezut că sunt nişte stafii ieşite din mormintele lor spre a înspăimântà pe cei vii.

Am voit să intru în vorbă cu unii din aceşti nenorociţi. Ei însă mă priveau cu un aer aşà de ciudat, părând că nu mă înţeleg. Le-am dat apoi ajutoare în numele episcopului; şi ei le-au primit cu o bucurie nespusă. Insoţitorul meu mi-a mulţumit, în locul lor.

— Ii vedeţi, îmi spuse el, la ei organele inteligenţei sunt tot aşà de sdruncinate ca şi organele corpului. Acesta e rezultatul ignoranţei, al muncii şi al mizeriei. — Chiar din copilăria lor, stau 12 ore pe zi şi câte odată şi mai mult, în ateliere închise, respirând un aer greu, stricat, fiind întrebuinţaţi ca nişte simple maşini. De timpuriu ei sunt abrutizaţi şi enervaţi din cauza muncii lor monotone şi lungi. Leafa lor, abià le ajunge pentru hrană. Tot ceeace le mai trebue, pentru a-şi duce viaţa li se mai dă prin caritatea creştină, care e fără sfârşit, ca peste tot; dar în orice caz aici e neîndestulătoare pentru a uşurà atâtea nevoi şi suferinţi.

* * *

Sărmanii se grăbiau să ajungă la lucrul lor, căci, acolo li se ţine socoteala şi de minutele întârziate. Noi

i-am urmat în aceste laboratorii imense, unde vaporii de apă şi electricitatea pun în mişcare atâtea maşini minunate, care înlocuesc braţele omeneşti şi care fără îndoială trebuesc binecuvântate; căci cruţă pe lucrători de o oboseală prea mare şi le lasă numai conducerea lucrului.

Odată ajunşi în ateliere, sărmanii lucrători îşi reiau munca lor din fiecare zi şi, ca Sisif, rostogolesc iarăşi stânca aspră a muncii omeneşti, care cade şi se ridică pentru a cădeà iarăşi, fără încetare. Atmosfera clădirilor în care aceste făpturi se îngrămădesc fără deosebire de vârstă şi sex, erà îmbâcsită, nesănătoasă, infectă. Creaturile slăbănoage, cari abià pot să-şi mişte mânile lor copilăreşti, sufăr acì aceeaş soartă; petrecând tot timpul zilei în aceste locuri, unde probabil va trebuì să li se scurgă toată sărmana lor viaţă.

— Cum pot ei suferì o astfel de viaţă?, am întrebat pe virtuosul meu conducător. De ce directorii industriilor sau guvernanţii noştri nu veghează, ca puterile atâtor nenorociţi copii să nu fie istovite înainte de vârsta adolescenţei? Pentruce nu se interesează de sănătatea atelierelor? De ce nu desparte sexele? De ce se dă un salar neîndestulător, nici chiar pentru cele dintâi trebuinţe ale vieţii? Pentruce, în fine, se permite să se istovească şi să se înjosească în aşà hal creaturile făcute după chipul lui Dumnezeu[1].

— Vai, mi-a răspuns el, fără îndoială, acì se petrec mari desordini sociale; dar cine se ocupă de ele, ca să le pună capăt? Industria nu se gândeşte decât să producă cu câştig, mult şi eftin. Fiecare industriaş voeşte să întreacă pe concurenţii săi. Fiecare naţiune voeşte să întreacă pe celelalte şi să le ia locul. Ca atare, totul, şi oameni şi maşini, trebue să funcţioneze cu cât mai puţină cheltuială: Ce interesează pe antreprenori vârsta,

[1] De când scrie autorul acestea şi până azi, s'a schimbat mult mentalitatea conducătorilor şi lucrătorii sunt trataţi din ce în ce tot mai omeneşte. *(Nota trad.)*

puterea, moralitatea şi cultura oamenilor-maşini? Ce importanţă prezintă câţiva indivizi, sdrobiţi sub carul de triumf al civilizaţiei moderne? Lucrul important pentru naţiuni este ca bogăţia să fie produsă! Poate că lucrătorii mai luminaţi, mai îndemânatici, mai cu dare de mână n'ar voì să se mai supună la jugul apăsător al industriei, ei ar dorì să se depărteze din aceste ateliere nesănătoase şi ar cere salarii mai omeneşti. Dar nu! Morala ştiinţifică a interesului cere ca această mulţime să continue a putrezì în mizerie şi să fie flămândă, la bunul plac al stăpânilor ei, sau mai de grabă al asupritorilor ei!...

Cât despre puterea publică, ea se mărgineşte să împiedice pe cei săraci să întindă mâna pe străzile bogatului oraş. Câteva sume neînsemnate acordate pentru existenta publică, câteva paturi în azile şi spitale şi mijloace de a asigurà bătrâneţile mizerabile ale lucrătorului, iată tot ceeace puterea publică a putut să facă pentru a vindecà această plagă aşà de dureroasă.

Nenorociţii deci n'au adevăraţi protectori decât pe slujitorii Dumnezeului celui bun şi inimile pioase, care văd în fiecare sărac un prietin al Mântuitorului şi un frate, pe care trebue să-l uşureze. Numeroase daruri se primesc şi se împart în fiecare zi, dar ele nu pot să împlinească nevoile imense, ce cresc neîncetat, prin înmulţirea cauzelor, care fac să se nască şi să dăinuiască mizeria. Episcopul nostru le vede cu durere şi inima sa plină de dragoste caută să înlăture răul, stingându-l din rădăcini. De-ar puteà el să lumineze şi pe săraci şi pe bogaţi asupra intereselor lor comune! De-ar puteà — ajutat de cei bogaţi — să decidă pe cei săraci să dea copiilor lor o cultură creştină, care să-i ridice din starea lor de plâns şi să-i aducă la fericire, printr'o muncă inteligentă, unită cu virtutea!

Trad. de Pr. I. N. Ionescu.

Documente.

„Scopul scuză mijloacele"...

E un vechiu principiu de morală iezuită. In vârtutea acestui principiu o faptă rea poate fi calificată de bună, atunci când se face cu un scop bun, când slujeşte cauze mai înalte, cauze «sfinte». Viclenia devine astfel înţelepciune, prudenţă; furtul — un act de dreptate; arderea pe rug — o jertfă «ad majorem Dei gloriam».

Sub raport teoretic principiul este un seducător sofism; sub raportul realizării lui practice, este deadreptul o monstruozitate. O recunosc şi ceice l-au formulat, ceice l-au consacrat printr'o experienţă de veacuri: catolicii. De aceea ei se indignează, ori de câteori sunt acuzaţi de pervertirea moralei creştine şi a moralităţii publice.

In timpul din urmă s'au fixat chiar premii în bani pentru celce ar descoperì formularea acestui principiu în vr'unul din manualele de morală catolică... Ei se indignează, pentrucă principiul acesta pune morala catolică în cea mai tristă lumină. Dar nu renunţă la el, pentrucă gestul ar implicà renunţarea la principiul, care «justifică» toate actele de nedreptate şi de terorism brutal cari pătează istoria bisericii romane: dela falsificarea voită a evangheliei Mântuitorului, până la arderea pe rug a «ereticilor».

Un exemplu clasic de felul în care se face uz încă şi astăzi de această minciună, ni-l oferă numărul din Martie 1923 al revistei *Hochland*. In acesta scrie profesorul Joseph Wittig dela facultatea de teologie catolică din Breslau un articol întitulat «Consideraţii nouă cu privire la desvoltarea religiunii creştine».

Spicuim, după «*Revue Chrétienne*, câteva pasagii caracteristice din articolul amintit:

«Câteva fapte din evul mediu au dat prilej de acuză în contra bisericii (catolice). E vorba de anumite ope-

raţii juridice, cari privite din punct de vedere *empiric* constituiau falsuri sau ficţiuni, dar cari puteau fi justificate, dacă se luà în considerare intenţia cu cari au fost făcute.

«Unele mănăstiri germane şi-au câştigat, prin donaţiuni sau cumpărări, moşii considerabile. Aceste achiziţii nu erau certificate prin nici un document, sau dacă da, aceste documente se pierduseră. Dar iată că autoritatea anunţă, că toate posesiunile a căror provenienţă legală nu se poate justificà prin acte reglementare, vor fi revendicate de Stat.

«Ce erà să facă monahii? Ei se puseră pe lucru şi dresară documentele cari le lipseau. Ei au făcut această ispravă cu iscusinţa pe care-o admirăm încă şi azi. Erau ei prin aceasta într'adevăr nişte falsificători? Câtuşi de puţin. Ei nu au falsificat dreptul, ci dimpotrivă, l-au fixat, pentrucă i-au produs dovada scrisă, care li se cereà în chip ilegal.

«Un caz analog s'a produs când episcopii Franconiei trebuiau să-şi apere faţă de adversari anumite drepturi particulare de pildă dreptul de a fi judecaţi de tribunalul papei, ori de câteori erau amestecaţi în afaceri religioase. Invocarea practicei păreà insuficientă. Dacă episcopii voiau să-şi apere cu succes un drept sacru, trebuiau să poată răspunde la întrebarea: «Unde erà scris acest drept?» Atunci a început operaţia secretă în cancelariile lor şi cât ai bate 'n pălmi ei putură produce întreaga colecţie de scrisori pontificale, cari le garantà acest drept. Au fost ei oare prin aceasta nişte falsificători? Ei n'au falsificat dreptul, pentrucă dreptul erà stabilit astfel prin lege...

«Ei au creiat probe nouă şi aceste probe erau bune pentrucă îşi aveau rădăcina în convingerea sufletelor. Dreptul însuşi cereà această procedură şi legile sale au împins pe oameni la asemenea procedeuri. Pentrucă dreptul încă este un tiran...»

Textul acesta, izvorât din cugetarea unui simplu călugăr iezuit, n'ar fi surprins pe nimeni. El este însă

foarte semnificativ, când e iscălit de profesorul Joseph Wittig, care face parte din faimosul grup al *Kulturkatholicilor*. El dovedeşte, că «erudiţia» savanţilor catolici nu e de loc mai puţin vinovată decât «neştiinţa» iezuiţilor simpli (dacă juxtapunerea acestor două cuvinte este posibilă) — de nenumăratele falsuri pe care le-a produs *pia fraus catholica*. **Dinu Pajură.**

MIŞCAREA LITERARĂ.

Hugo Koch: **1. Cyprian und der römische Primat.** Eine Kirchen- und Dogmengeschichtliche Studie. Leipzig 1910.

2. Kallist und Tertullian. Ein Beitrag zur Geschichte der altchristlichen Bussstreitigkeiten un des römischen Primats. Heidelberg 1920.

3. Die karthagische Ketzertaufsynode vom 1. September 256. Zugleich ein Beitrag zur Primatsfrage. Internationale Kirchliche Zeitschrift. Bern 1923, Nr. 2, pag. 73—104.

Inaintea tribunalului ştiinţei cauza primatului jurisdicţional al episcopilor Romei este de mult şi definitiv pierdută. Dacă exegeza biblică, călăuzită de norme sănătoase, refuză să găsească în Sfânta Scriptură vre-un temei real pentru primatul jurisdicţional al Sf. Apostol Petru, istoria dogmelor şi istoria bisericii creştine constată cu certitudine inexistenţa — atât ca doctrină cât şi ca exerciţiu practic — a pretinsului primat jurisdicţional al episcopilor Romei, în tradiţia veacurilor primare ale creştinismului.

Punctul de vedere al bisericii ortodoxe a Răsăritului, în această chestiune, este astfel pe deplin verificat prin cercetările critice şi obiective pe cari ştiinţa le-a intreprins asupra primatului papal. Rezultatele mai recente ale acestor cercetări n'au făcut decât să confirme ceeace se ştià mai mult.

Foarte interesante sunt, sub acest raport, publicaţiile înşirate mai sus ale învăţatului *Hugo Koch*, fost profesor *romano-catolic* la universitatea din München.

In prima lucrare, considerând pe Sf. Ciprian ca pe o personalitate reprezentativă nu numai a bisericei africane, ci a întregei biserici creştine din Apus, pe baza unei minuţioase analize critice a lucrărilor literare şi a atitudinei episcopului din Cartagena ajunge la încheierea că în concepţia lui despre biserică şi despre organizaţiunea ei nu încape primatul papal.

«Ciprian ne relatează despre viaţa bisericească a timpului său mai mult decât oricare scriitor al celor dintâi trei secole, el vorbeşte în repeţite rânduri programatic despre biserică şi despre constituţiunea ei, despre episcopat, despre instituirea divină şi despre situaţia lui în biserică, şi ne descopere sistemul său bisericesc destul de limpede ca să înţelegem că într'ânsul nu are loc un primat de drept al bisericei romane, un «papă», un singur şef văzut. El a desfăşurat acest program nu numai în teorie, ci în disputa despre botezul ereticilor l-a aplicat cu consecvenţă în practică» (pag. 145). «Ciprian din Cartagena e episcopalist din creştet până 'n tălpi (p. 137)... e elocventul purtător de cuvânt al episcopalismului pur al bisericei vechi împotriva oricărei tendinţe primaţiale» (pag. 150) «Ciprian nu cunoaşte nici o deosebire între episcop şi papă» (pag. 124). «Corespondenţa lui Ciprian şi a africanilor cu Roma nu tradează nici o urmă de subordinaţiuni, ci are la bază totdeauna conştiinţa deplinei coordinaţiuni. Ori de câteori îşi arată motivele — şi fac acest lucru adeseori — nici odată nu vorbesc despre obligamentul unei ascultări şi nu dau asigurări de subordinaţie. Din contră: orice încercare a vreunui episcop de a se proclamà ca şef şi de a cere supunere dela ceialalţi episcopi e timbrată drept călcare a constituţiunii, drept trufie contrară Scripturii şi drept tiranie» (pag. 121). «Ciprian nu cunoaşte un centru şi un punct de unitate al întregei biserici. Biserica ecumenică cu episcopatul său unitar şi neîmpărţit este punctul de unitate solid în pluralitatea manifestărilor» (p. 26). «El n'a recunoscut nici odată pe seama bisericei romane şi a episcopului ei nici un fel de primat de drept, şi n'a considerat'o nici odată ca un centru indispensabil al unităţii bisericeşti».

Aceste rezultate le precizează Hugo Koch în prefaţa cărţii sale astfel: «*Ciprian nu cunoaşte nici un papism, nici în dogmatică, nici în dreptul bisericesc*». «*Papismul e un produs al istoriei*» (pag. 146). El nu se găseşte în intenţiile Mântuitorului; n'are origină divină, ci e o creaţiune omenească.

Concluziile ce se impun din aceste rezultate ştiinţifice pentru conştiinţă, sunt clare. Invăţatul Hugo Koch le-a şi scos cu consecvenţa omului logic cu sine însuşi: *a ieşit din biserica papistă,* a cărei dogmă despre primatul papal n'o mai vedeà desprizându-se din gândul şi din doctrina Mântuitorului.

In a doua lucrare analizează atitudinea lui Tertulian în aceeaşi chestiune şi conclude la sfârşitul interesantelor sale expuneri: «*Dela Tertulian nu se poate obţine nimic în favoarea unui primat de drept şi de doctrină al Romei*» (pag. 97).

In al treilea studiu revine asupra rolului episcopului de Cartagena în disputa referitoare la botezul ereticilor şi arată cu

noi precizări cât de străină eră de sufletul lui Ciprian doctrina despre primatul episcopului Romei.

E bine să ţină seamă şi teologia ortodoxă de asemenea lucrări ştiinţifice, astăzi când se pune problema reunirii bisericilor. Dar ar fi poate mai de folos să pătrundă şi la fraţii din Blaj, cari operează şi astăzi cu arsenalul ruginit al ultramontanismului.

*

Dr. M. Roşka: **Un vechiu cimitir românesc,** în fostul sat Vărarea din jud. Bistriţa-Năsăud. Cluj 1924, pag. 55.

Dl director al Muzeului Societăţii «Carpaţii» din Cluj, publică, sub auspiciile Comisiunii Monumentelor istorice, secţia pentru Transilvania, rezultatul cercetărilor ce le-a condus D-Sa în vechiul cimitir al satului Vărarea (azi Nepos) de pe valea Someşului. Intre obiectele găsite în morminte mai mare interes prezintă monedele din diferite timpuri cari se coboară în vechime până pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Pământul argilos şi umed n'a favorizat păstrarea rămăşiţelor coborâte în cimitirul sătenilor din Vărarea. — Totuşi asemenea cercetări sunt preţioase şi prin puţinele rezultate şi le obţin. Numeroase ilustraţii însoţesc explicările textului. *n.*

*

Din vieţile sfinţilor. I. Spre Emaus de ***Mihail Sadoveanu*** şi ***D. D. Pătrăşcanu.*** Editura «Cartea Românească», Bucureşti 1924. Pag. 262. Preţul 35 Lei. — Sunt cărţi cari creiază epoce şi epoce cari îşi cer cărţile. De bună seamă «Spre Emaus» nu va creià epocă; ea este în schimb o carte pe care vremile noastre o aşteptau de mult. Dovadă că i s'a făcut, încă înainte de apariţia ei, o destul de intensă reclamă. Şi nu fără temeiu, pentrucă numele autorilor ei — scriitori cu reputaţie consacrată — ofereau suficienta garanţie a unui eveniment literar.

Căci în atmosfera viciată, care se hrăneşte cu literatura vărsată de neostenitele rotative al dlui I. Herz, apariţia celui dintâi volum din ***vieţile sfinţilor*** trebue socotită ca un adevărat eveniment literar.

Una după alta ni se povestesc aici vieţile pline de sbucium şi patimi ale mucenicilor, cari au împodobit cele dintâi veacuri ale creştinismului eroic. Nu sunt figuri literare, nici fapte zămislite de închipuirea poetică, ci personalităţi, cari prin mucenicia fără seamăn a vieţilor lor au dus mai departe victoria evangheliei lui Hristos.

Scrisă în «limba veche şi 'nţeleaptă» a vechilor tipărituri bisericeşti şi izvoade cronicăreşti, suntem convinşi că această carte va trece din mână în mână ca pâinea cea bună.

Şi duhul ei dătător de viaţă va pătrunde în sufletele sbuciumate, ca o binecuvântare cerească.

Cât mai larga popularizare a acestei cărţi e o datorie a celor ce se îngrijesc de educaţia tineretului nostru. Iar ministerul Instrucţiunii şi al Cultelor, care n'a zidit încă rugul uriaş pentru arderea «Di grandelor», «Vistavoilor» şi a altor «Reviste galante» are prilejul unui act cultural: Scoaterea unei ediţii populare — vreau să zic ieftine — din minunata carte a dlor Sadoveanu şi Pătrăşcanu şi răspândirea ei până în cele mai adânci pături ale poporului nostru ştiutor de carte.

Copilul care abià începe a slovenì, o va citì cu drag — şi aşà de greu se va 'ndurà s'o lase din mână cucernicul moşneag, care abià mai poate slovenì. *N. C.*

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Protestul ortodoxiei româneşti împotriva concordatului. Tratativele iniţiate pentru încheierea concordatului cu Vaticanul au stârnit proteste unanime în sufletele cetăţenilor ortodocşi din cuprinsul ţării. Preoţimea capitalei, alarmată de primejdia care ameninţă nu numai biserica ort. ci şi statul, s'a întrunit în mai multe rânduri, luminând problema din toate punctele de vedere şi informând opinia publică despre capcana pe care Vaticanul o întinde din nou ţării româneşti. Rezultatul desbaterilor sintetizate în moţiuni categorice a fost, că tratativele pentru concordat au fost amânate «sine die».

Fireşte, nu puţin a contribuit la acest rezultat nici ancheta făcută de ziarul «Universul» între personalităţile marcante ale vieţii noastre bisericeşti, cu privire la chestiunea concordatului. Inalţii noştri prelaţi îndeosebi au avut prilejul să examineze problema în lumină istorică şi trăgând toate consecinţele fireşti să arete nu numai inutilitatea, dar chiar primejdia pe care o implică pentru ţară încheierea unui concordat cu Vaticanul.

Pe frontul acestei chestiuni pare a se fi potolit lupta. Oricând se va reluà însă, ea va întimpinà aceeaş resiztenţă hotărâtă din partea reprezentanţilor bisericii noastre, conştienţi şi de interesele ţării şi de datoria lor.

*

Excomunicarea părintelui T. Popescu. In ultima şedinţă a sesiunii sale de primăvară, Sfântul Sinod s'a ocupat cu recursul părintelui T. Popescu dela biserica «Cuibu cu barză», aducând următoarea sentinţă:

«In cursul judecării acestui proces şi după examinarea credinţei preotului Tudor Popescu, de către comisiunea sinodală, Sinodul, în unanimitate de voturi, constată că numitul preot nu numai într'un singur punct ci în mai multe puncte centrale şi esenţiale s'a abătut dela doctrina bisericei noastre ortodoxe.

«Aceste rătăciri şi abateri Sf. Sinod, cu unanimitatea glasurilor sale, le condamnă.

«Astfel, se înţelege dela sine că nu mai poate rămâne, nici o clipă, slujitor al acelei biserici, ale cărei dogme şi învăţături refuză să le creadă şi deci nu poate nici să le propovăduiască.

«Pe temeiul acestor consideraţiuni Sf. Sinod, — după ce a încercat zadarnic, cu cea mai largă bunăvoinţă şi părintească iubire readucerea lui la treapta credinţei bisericei, al cărui slujitor a fost, — cu multă durere a tras consecinţele fireşti ale atitudinei pe care preotul Tudor Popescu a luat-o faţă de biserică şi doctrina ei, excomunicându-l din sinul bisericei ortodoxe şi comunitatea ei».

*

Impotriva alcoolismului. Ravagiile pe cari le face alcoolismul îndeosebi în sinul populaţiei noastre rurale au pus pe gânduri toată suflarea care poartă la inimă viitorul neamului. De aceea preoţimea noastră din întreg cuprinsul ţării îşi intensifică tot mai mult propaganda sa împotriva acestei patimi înrădăcinate. In timpul din urmă s'au asociat la această binefăcătoare acţiune şi apostoli din alte pături sociale, aşà că lupta se poartă cu cei mai străluciţi sorţi de izbândă.

De astădată centrul de propagandă împotriva alcoolismului este însăşi capitala ţării.

Zilele trecute s'au întrunit la Bucureşti mai multe Asociaţii: a preoţilor, a medicilor, a funcţionarilor comerciali, a femeilor ortodoxe române etc. hotărând să continue campania în cea mai strânsă solidaritate şi cerând cârmuirii aplicarea cât mai completă şi cât mai generală a legii repaosului duminical.

La această întrunire au participat între alţii arhim. Scriban dl prof. Popescu Mălăeşti, dl D. Dobrescu, dl Avacovici, T. Popescu şi o imensă mulţime de cetăţeni ai capitalei. Oratorii au subliniat primejdia alcoolismului şi au accentuat necesitatea unei lupte cât mai hotărâte împotriva lui.

In interesul superior al statului şi al neamului românesc credem că guvernul ţării va da cel mai efectiv sprijin acestor conştienţi cetăţeni — dispunând şi supraveghând cât mai integrala aplicare a legii repaosulu duminecal. *Neculce.*

NOTE ŞI INFORMAŢII.

Părintele *Ştefan Meteş*, membru corespondent al Academiei Române, publică în «Neamul Românesc» un foarte documentat studiu cu privire la politica religioasă a României faţă de catolicismul unguresc. Iată concluziile principale la care ajunge apreciatul nostru istoric după amănunţita expunere a problemei:

1. Incheierea Concordatului cu Vaticanul să se amâne până ce se va votà prin Parlament proiectul de lege privitor la regimul general al cultelor, deci şi al cultului catolic.

2. Să se disolve «Statul catolic», a cărui situaţie, compunere şi funcţionare e ilegală.

3. Regele României să păstreze toate drepturile avute de regele Ungariei asupra bisericii catolice: ca patron suprem, ca numire de episcopi, dreptul de dispunere supremă asupra averilor bisericeşti şi mănăstireşti.

4. Exproprierea complectă a tuturor moşiilor Bisericii catolice, fără nici o plată în bani (la cele dăruite de Regii Ungariei, sau Principii Ardealului, fiind moşii ale statului), decât pentru cele dăruite de particulari, dacă aceasta se poate dovedì.

5. Statul să sprijinească materialiceşte biserica catolică numai în proporţie cu numărul credincioşilor ei. Procedura aceasta să se aplice faţă de toate confesiunile recunoscute în Stat fără nici o consideraţie.

6. Statificarea urgentă a averilor mobile şi imobile (case, etc. vezi şi pct. 4) ale Fondului religionar şi de studii, ca să se ajute din ele şi alte confesiuni nu numai cea catolică.

7. Statul român îşi păstrează deplină putere asupra ordinelor călugăreşti catolice de a le desfiinţà şi a le secularizà toate bunurile, sau a le întrebuinţà conform nevoilor sale pentru binele obştesc.

8. Desfiinţarea episcopiilor catolice din Oradea-mare şi Satu-Mare. Aceste episcopii cu averi imense au un număr foarte scăzut de credincioşi, cam 70 mii la o episcopie, cât are un protopopiat ortodox român din Banat. Singură episcopia dela Oradia are 16 canonici, adecă atâţia câţi asesori are întreaga mitropolie ortodoxă din Transilvania, cu 5 eparhii şi cu 2 milioane credincioşi.

9. Statificarea şcolilor catolice. De şcoli confesionale catolice susţinute de Stat nu poate fi vorba. Observăm cu stricteţă toate dispoziţiunile tratatelor de pace faţă de învăţământul minorităţilor. Când nu le-am observat am făcut-o totdeauna în paguba Statului român, dar niciodată în detrimentul minorităţilor,

căci altfel ar fi trebuit de mult să închidem o sumedenie de şcoli şi să suspendăm din oficiu multe autorităţi şcolare ale minorităţilor, cari n'au voit să recunoască autoritatea Statului şi să se conformeze dispoziţiilor legale ale ministerului de Instrucţie».

Studiul ar fi vrednic să fie reprodus în broşură şi să i se dea cea mai largă popularizare.

*

Se ştie că Rusia de astăzi nu mai e comunistă în înţelesul doctrinei marxiste. Comisarii poporului nu mai propoveduesc egalitatea socială. N'o mai propoveduesc, pentrucă o desmint ei înşişi prin viaţa lor de risipă şi lux exorbitant.

Rusia îşi are astăzi aristocraţia sa specială, aristocraţia roşie. Automobilul extraordinar de luxos al Comisarului Crasin, cum nu a avut şi nu a văzut nici fostul ţar Nicolae al II-lea, cu şoferi în livrele engleze de o rară distincţie, e un simbol al acestei aristocraţii. Automobilul e indispensabil legat de administraţia oficială sovietică; fără el nici un comisar nu merge nicăiri; nici cel mare, nici cel mic. Lucrul a ajuns până acolo, că atunci când automobilul misiunii engleze trece pe străzile Moscovei, băieţii de stradă strigă: «Comuniştii! Vin comuniştii!»

Comisarii poporului locuesc în palatele aranjate cu confortul care sfidează orice pretenţii. Podoabele lor întrec măsura luxului princiar, iar bucătăria comisarilor are furnizori speciali, cari sunt în stare să mulţumească şi cele mai capricioase gusturi ale aristocraţiei roşii.

«Nu există comisar — zice un escelent cunoscător al vieţii din Rusia de azi, d. Parsifal Philips, corespondentul mondial al ziarului englez «Daily Mail» — care să nu trăiască în lux. Toţi trăesc aşà cum niciodată n'a trăit nici familia imperială, nici vr'unul dintre marii duci în tot timpul când Rusia a fost împărăţie».

*

Consiliul general din Friburg (Elveţia) a dat de curând o ordonanţă în virtutea căreia înjurăturile şi vorbele de ocară împotriva divinităţii se pedepsesc *cu închisoare*. Măsura e extraordinar de elocventă. Ea dovedeşte îndeajuns, cât se preţuieşte aiurea religiositatea şi bunacuviinţă. La noi? Se înjură în familie, în crâşmă, în şcoală, în armată, în parlament, fără să se sinchisească cineva. Ori dacă cineva se şi indignează împotriva astorfel de atentate împotriva moralei publice, protestele lui stârnesc cel mult zimbetele ironice ale unor dni profesori universitari.

*

O ordonanţă a Ministerului Instrucţiunii publice dispuneà, acum câteva luni, confişcarea manualelor unite: *Istoria bisericii creştine universale* de *I. Georgescu* şi *Noţiuni de istorie, liturgică şi constituţie* de N. Brânzeu pe motiv că ele conţin idei vătămătoare statului şi bisericii noastre. Autorităţile blăjene au protestat, iar ministerul şi-a revocat ordonanţa, îngăduind întrebuinţarea manualelor buclucaşe până la sfârşitul acestui an şcolar, pentruca învăţământul religios să nu sufere perturbaţii, prin brusca eliminare a celor două capodopere de pedagogie unită. Numai cât ministerul a ajuns, prin procedura sa, într'o foarte delicată dilemă: dacă manualele din chestiune nu «conţin idei vătămătoare statului şi bisericii noastre», pentruce a dispus confiscarea lor? Iar dacă le conţin, — ceeace s'a dovedit — pentruce s'a revocat ordinul de imediată confişcare?

Ipoteza dintâi implică o nedreptate faţă de fraţii noştri uniţi, iar ipoteza a doua o... «toleranţă», pe care nici Liga Naţiunilor nu cred c'o pretinde...

*

«Universul» a adunat până acuma pentru studenţi peste două milioane de Lei. Colecta continuă. Rezultatul colectei e o cinste pentru ziarul care a iniţiat-o, ca şi pentru publicul darnic. Rămâne să se constate dacă guvernul îşi va face datoria şi el faţă de studenţii cari s'a dovedit că nu sunt chiar complotişti ordinari...

*

Valul de literatură pornografică ce s'a abătut asupra ţării noastre a stârnit îngrijorarea justificată a tuturor acelor oameni de bine, cari poartă la suflet educaţia tinerimii şi viitorul neamului românesc. Gazetele au dus şi duc încă în parte o adevărată campanie împotriva râului de otravă care ameninţă tot mai mult să se reverse înecând sufletele tinerimii satelor şi oraşelor noastre. Numai cât noi nu suntem aşà de naivi să credem în eficacitatea acestei campanii, câtă vreme alături de articolul care semnalează primejdia acestei literaturi, pe care o varsă din belşug tipografiile jidoveşti — se publică pe trei coloane reclama filmului «La Garçonne» şi câtă vreme «Prostituata» aceluiaş autor (V. Margueritte) împodobeşte vitrinele tuturor librăriilor şi biblioteca fiecărei eleve «emancipate». Nu ştiu până unde merge autonomia redacţiei şi administraţiei unui ziar de capitală, nici dacă librăriile din ţară lucrează cu vr'un «caiet de sarcini» care le-ar impune anumite restricţiuni cu privire la vânzarea literaturii joubertiane. In orice caz Asociaţia generală a presei ar aveà un cuvânt de spus şi Ministerul... sănătăţii publice — aşijderea.

*

Ştiri mai nouă confirmă vestea după care ministerul cultelor ar aveà de gând să desfiinţeze episcopia romano-catolică de Satu-Mare, care astăzi nu are sub jurisdicţia sa nici atâţia credincioşi câţi are un protopopiat al bisericii ortodoxe şi care astăzi e o pepinieră de maghiarizare a minorităţilor catolice.

Cam în aceeaş situaţie a ajuns de altfel şi episcopia catolică a Orăzii-Mari. Tocmai din această pricină ea va trebuì să împărtăşească deasemenea soartea surorii sale din Satu-mare. E de prisos să mai spunem că autorităţile bisericeşti din numitele eparhii au mişcat toate pietrile pentru a împedecà inevitabila soluţie. Şi de bunăseamă tratativele pentru încheierea concordatului cu Vaticanul încă nu sunt străine de această luptă de rezistenţă catolică.

*

In ziua de 12 Aprilie a. c. s'a stins din viaţă preotul Iancu Ştefănuţ paroh ort. român din Mândruloc şi unul dintre cei mai distinşi preoţi ai eparhiei Aradului. Defunctul erà una dintre figurile reprezentative ale preoţimii ardelene. Hărnicia şi devotamentul cu care şi-a pus viaţa în slujba bisericii şi a neamului i-au adus distincţii binemeritate: defunctul a fost cavaler al ordinului «Coroana României», membru în comitetul central al uniunii generale a preoţilor din toată ţara, membru în comitetul central al Asociaţiei clerului «A. Şaguna» etc. Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii.

*

Societatea ortodoxă naţională a femeilor române îşi va ţineà congresul anual la Craiova, în zilele de 7 şi 8 Iunie a. c. La acest congres va luà parte, prin delegaţi speciali, şi Asociaţia clerului «A. Şaguna».

*

I. P. S. Sa Arhiepiscopul Gurie al Basarabiei, de comun acord cu episcopii Visarion al Bălţilor şi Nectarie al Cetăţii Albe au hotărât ca în zilele de 1 şi 2 Mai a. c. să se ţină congresul călugărilor, pentru a studià noul proiect de statut organic depus pe biroul corpurilor legiuitoare. Delegaţii acestui congres vor fi desemnaţi de soboarele sf. Mănăstiri. El va aveà loc la sf. Mănăstire Căpriana (jud. Chişinău).

Asociaţia monahilor din Basarabia a intervenit pe lângă chiriarhii din vechiul regat, ca să încuviinţeze şi mănăstirilor de aici trimiterea câte unui delegat la congresul călugărilor din Basarabia.

„Lumina Satelor“, este foaia săptămânală pentru popor, ce apare în Sibiiu, cu redacţia şi administraţia în strada Mitropoliei 30. Preţul abonamentului pe an 90 lei, pe jumătate de an 45 Lei; pentru străinătate 300 Lei, iar pentru America 3 dolari. Prin scrisul ei creştinesc şi românesc, în cursul acestor doi ani, s'a ridicat peste toate foile menite pentru popor. Fraţii preoţi au în ea un preţuit tovarăş în munca de păstorire a satelor, căci ea vine săptămânal cu sfaturile şi îndrumările ei în multe case, unde preotul numai rar ajunge. Este de datoria noastră să ajutăm răspândirea ei, câştigându-i abonaţi în fiecare parohie, căci prin aceasta săvârşim o operă de educaţie şi cultură pentru mulţime. Preoţii cari au trimis liste de abonament au datoria morală de a îngrijì ca oamenii să-şi plătească.

Analele Asociaţiei clerului „Andreiu Şaguna“: I. Actele primului congres al preoţimii din Mitropolia Românilor ortodocşi din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramurăş, ţinut în Sibiiu, în zilele de 6/19—8/21 Martie 1919. Publicate de Biuroul Asociaţiei clerului, Sibiiu 1919, pp. 140. Preţul Lei 10 pentru membri, pentru alţii Lei 12.

II. Actele congresului al doilea, biblic, al Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna», ţinut în Sibiiu în zilele de 31 Martie (13 Aprilie) — 1/14 Aprilie 1921, publicate de Biuroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922 pp. 104. Preţul: pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20.

III. Actele congresului al treilea, catehetic, ţinut în 2/15—3/16 Noemvrie 1922, publicate de Biuroul Asociaţiei clerului. Sibiiu 1922, pp. 88. Preţul pentru membri Lei 16, pentru alţii Lei 20.

In curând vor apăreà: Actele congresului al patrălea, misionar, ţinut în 22—24 Octomvrie a. c. la Arad.

Aceste publicaţii cuprind rapoartele, desbaterile şi desideratele exprimate de cele trei congrese, precum şi raportul asupra activităţii Asociaţiei, şi fac mărturie de năzuinţele şi preocupările preoţimii ardelene între noile împrejurări de vieaţă.

Călindarul Bunului Creştin, pe anul 1924 este cel mai bun călindar, cu bogat material cultural şi literar, cu articole de cuprins religios, de învăţătură şi cu numeroase chipuri. Acesta este călindarul *arhidiecezan*, prefăcut după trebuinţele sufleteşti a tuturor creştinilor. Se vinde la librăria arhidiecezană în Sibiiu şi la alte librării, cu 7 Lei fără şematism şi 25 Lei cu şematismul arhidiecezei de Alba-Iulia şi Sibiiu.

Organizaţi fără amânare cercurile religioase în cadrul despărţămintelor Asociaţiei «Andreiu Şaguna» a clerului, şi iniţiaţi pretutindenea instituţia «caselor culturale» la sate, pe temeiul statutelor tip, publicate de Asociaţie în broşură separată. Cu prilejul executării reformei agrare asiguraţi intravilan potrivit pentru zidirea «casei culturale».

„Bibliotéca bunului păstor“.

Nr. 1. «*Taina pocăinții*». Studiu pastoral de I. Hanzu. Prețul 1 Leu.

Nr. 2. «*Clerul și chestiunea alcoolismului*». Traducere de V. Oana. Prețul Lei 4·—.

Nr. 3. «*La centenarul seminarului Andreian*». Disertație de Dr. A. Crăciunescu. Prețul 1 Leu.

Nr. 4. «*Chemarea preoțimii noastre*». Considerații de actualitate, de mai mulți. Prețul Lei 5·—.

Nr. 5. «*Șase predici pentru Duminecile postului mare*» *și* «*Un cuvânt pentru ziua Invierii Domnului*», de mai mulți. Prețul 2 Lei.

Nr. 6. «*Indrăzniți, eu am biruit lumea!*» Predici pentru timp de războiu, prelucrate după I. Kessler, de Dr. N. Bălan și I. Moșoiu. Prețul 2 Lei.

Nr. 7—8. «*26 Predici la credința creștină sau Tâlcuirea Crezului*». Traducere de episcopul Nicodem al Hușilor. Prețul Lei 10·—.

Nr. 9. «*Petru Maior și Unirea*» de părintele Terenție. Prețul 2 Lei.

Nr. 10. «*Schisma românească*» sau «*Unirea cu Roma*». Prețul Lei 2·50.

Nr. 11. «*Studiul pastoralei în biserica românească*», de Arhim. I. Scriban. (Extras din «Revista Teologică»). Prețul 20 Lei.

Nr. 12. «*Ortodoxia și creștinismul apusean*». Prelucrare din rusește de P. S. Sa Nicodem, episcop al eparhiei Hușilor. Prețul Lei 8·—.

---

*„Biblioteca bunului păstor“ se tipărește acum sub îngrijirea Asociației clerului «Andreiu Șaguna» și va apărea și pe mai departe ca anex la «Revista Teologică». Broșurile de sub Nrii 1—10 s'au împărțit **gratuit** abonaților revistei, cari și-au achitat abonamentul la timp. Numerii neepuizați: 2, 4, 7—8, 10, 11 și 12 se pot comandà la administrația «Revistei Teologice», și la casierul central al Asociației clerului, trimițându-se pe lângă prețul arătat mai sus și porto postal.*